

De Brakwaterkokkel *Cerastoderma glaucum* op Schiermonnikoog - een nieuwe vondst

Fig. 2. Schiermonnikoog, splitsing Derde Slenk direct oost van het baken van de Kobbeduinen. Foto: Karel Essink.

Karel Essink

The lagoon cockle *Cerastoderma glaucum* on Schiermonnikoog - a new record

Summary

In December 2015, an inventory was made in two salt marsh creeks east of the Kobbeduinen dune ridge at the island of Schiermonnikoog (province of Friesland). In the so-called 'Derde Slenk' one live adult *Cerastoderma glaucum* was found, belonging to year class 2012 or 2013. This is the first time a live specimen was found in this creek. In the 'Vierde Slenk' the species was not found.

Inleiding

In de winter van 2015 berichtte ik over de waarneming in begin oktober 2015 van levende exemplaren van *Cerastoderma glaucum* in de 'Tweede Slenk' op Schiermonnikoog (Essink, 2015). In dat artikel vroeg ik mij af of deze soort ook zou voorkomen in de 'Derde Slenk'. In december 2015 was ik in de gelegenheid in de 'Derde Slenk' en ook in de 'Vierde Slenk' op zoek te gaan (fig. 1). Beide slenken liggen in de kwelder ten oosten van de Kobbeduinen. De Derde Slenk ligt dichtbij, en oostelijk van, de Kobbeduinen. In noordelijke richting wordt het stroomgebied begrensd door lage duintjes en de stuifdijk die daar in de 50-er jaren van de vorige eeuw is aangelegd. De Vierde Slenk ligt een paar kilometer verder oostelijk; deze slenk loopt vrijwel geheel door van de Waddenzee naar het groene Noordzeestrand, iets ten oosten van strandpaal 11 (Oosterstrand). Bij stormvloed is hier sprake van een 'wash-over' situatie: het opgestuwde Noordzeewater stroomt dan gemakkelijk dwars over de eilandstaart heen naar de Waddenzee. De kweldervegetatie tussen Kobbeduinen en Vierde Slenk is tot ontwikkeling gekomen in de periode 1913-1955 (Bakker, 2014: fig. 2.5).

Resultaten

Op 8 december 2015 bemonsterde ik met een schepnet en zeef (5 mm maaswijdte) op een aantal locaties de bodem van

Fig. 1. Kaartbeeld van de Derde en Vierde Slenk op Schiermonnikoog met aanduiding van de onderzochte locaties: Derde Slenk (3-1 en 3-2 in smalle zijgeul; 3-3 en 3-4 in hoofdgeul) en Vierde Slenk (4-1 tot en met 4-7). K: Baken Kobbeduinen.

Fig. 3. Schelpvorm van de Gewone kokkel *C. edule* (l) en de gevonden Brakwaterkokkel *Cerastoderma glaucum* (r) en de. Foto: Karel Essink.

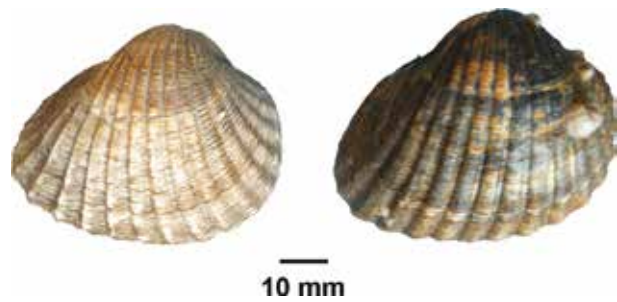

Fig. 4. Leeg doublet (l) en levende Brakwaterkokkel *Cerastoderma glaucum* met enkele zeepokken op de schelp (r). Foto: Karel Essink.

de Vierde Slenk. Op locatie 4-4 vond ik een Gewone kokkel *Cerastoderma edule* (lengte 21,5 mm; jaarklasse 2014). Op locatie 4-1 trof ik twee exemplaren van de Gewone kokkel aan (13,0 mm; jaarklasse 2015; 32,0 mm; jaarklasse 2014). Ik vond er geen Brakwaterkoksels.

Op 10 december monsterte ik langs de westelijke oever van de Derde Slenk. Nabij de splitsing van deze slenk in drie armen, vrijwel oost van het bakken van de Kobbeduinen (fig. 2), trof ik beide kokkelsoorten aan (locatie 3-4). Van de Gewone kokkel vond ik 29 exemplaren van jaarklasse 2015 en 3 exemplaren van jaarklasse 2014. Van de Brakwaterkokkel vond ik een levend exemplaar (49,2 mm; jaarklasse 2012 of 2013). Vlakbij lag een leeg schelpdoublet (52,2 mm) dat er even oud uit zag. De schelpen van deze Brakwaterkoksels waren typisch schever dan die van de Gewone kokkel (fig. 3). Op de schelp van de levende Brakwaterkokkel zaten enkele zeepokken (fig. 4) die lijken op de Brakwaterpok *Balanus improvisus*, en ook enkele byssusdraden van de Mossel *Mytilus edulis*.

Discussie

De Derde Slenk op Schiermonnikoog kan nu definitief worden toegevoegd als leefgebied van de Brakwaterkokkel. Waarschijnlijk is dit al langere tijd het geval, want in juni 2007 vond Bart Sikkema daar al een vers uitzijnde schelpklep (foto op: www.schelpenmuseum.nl). Onder de eerstejaars kokkeltjes (jaarklasse 2015) in de Derde Slenk waren er enkele die misschien ook tot de soort Brakwaterkokkel behoren. Het door mij gehanteerde determinatiekenmerk, de lengte van de bruin gekleurde slotband (het 'ligament'), vond ik evenwel niet duidelijk genoeg om deze exemplaren als Brakwaterkoksels te identificeren.

Bijzonder is wel het feit dat het grote exemplaar van een Brakwaterkokkel te midden van enkele tientallen Gewone koksels werd aangetroffen. Volgens De Bruyne *et al.* (2013) komen gemengde populaties zelden voor. De aanwezigheid van enkele zeepokken en ook byssusdraden op de schelp van de Brakwaterkokkel (fig. 3) kan betekenen dat deze kokkel enige tijd niet normaal in het sediment ingegraven is geweest, waardoor zeepoklarven zich op de schelp hebben kunnen vestigen. Toen ik deze kokkel vond zat hij ook enigszins scheef en maar gedeeltelijk ingegraven in het slijkige sediment van de Derde Slenk. Dit zou kunnen betekenen dat het dier niet altijd op dezelfde plaats ingegraven heeft gezeten, maar door af en toe optredende hoge stroomsnelheden in de slenk is verplaatst. In de dagen voor de waarneming moet het tijdens eb in de slenk flink gestroomd hebben, want op 29/30 november stond er zo'n

40-75 cm zeewater boven de kwelder nabij locatie 3-4 (afgeleid uit gegevens van www.ahn.nl en live.waterbase.nl).

Dat ik de Brakwaterkokkel niet in de Vierde Slenk heb aangetroffen hoeft niet te betekenen dat deze er ook echt niet voorkomt. Tenslotte was het oppervlak dat ik kon bemonsteren erg klein in vergelijking met het totale oppervlak van de bodem van deze lange slenk. Het gegeven dat in deze slenk wel regelmatig wash-over situaties voorkomen zou kunnen betekenen dat de Vierde Slenk zouter, dus minder brak is dan de Tweede en Derde Slenk. De kuilen in de bodem van de slenk die ik tussen locaties 4-5 en 4-7 zag duiden er op dat hier tijdens wash-over situaties grote stroomsnelheden kunnen voorkomen. Tijdens de storm op 7 november 2007 stond er ter hoogte van locatie 4-7 zo'n 1,5 tot 2 meter water; onder deze condities breidt de Vierde Slenk zich verder uit richting Noordzeestrand (Hoekstra *et al.*, 2009). De Vierde Slenk zou hierdoor een minder geschikt biotoop voor de Brakwaterkokkel kunnen zijn. Deze laatste verklaring vervalt natuurlijk zodra iemand hier de eerste levende Brakwaterkokkel vindt.

Dankwoord

De inventarisatie in december 2015 was mogelijk dankzij de medewerking van Natuurmonumenten als beheerder van het Nationaal Park Schiermonnikoog.

Geraadpleegde bronnen

- BAKKER, J.P., 2014. Ecology of salt marshes. 40 years of research in the Wadden Sea. – Waddenacademie, Leeuwarden.
- DE BRUYNE, R., S. VAN LEEUWEN, A. GMELIG MEYLING & R. DAAN (red.), 2013. Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied. – Tirion Natuur/Stichting Anemoon; p. 88.
- ESSINK, K., 2015. De Brakwaterkokkel *Cerastoderma glaucum* (Bruguère, 1789) op Schiermonnikoog in 2015. – Spirula 405: 14-17.
- HOEKSTRA, P. M. TEN HAAFF, P. BUIJS, A. OOST, R. KLEIN BRETILER, K. VAN DER GIESEN & M. VAN DER VEGT, 2009. Washover development on mixed-energy, mesotidal barrier island systems. – Proceedings Coastal Dynamics 2009, Tokyo, Japan. Paper No. 83.
- SHELPMUSEUM PAAL 14, SCHIERMONNIKOOG. <http://www.schelpenmuseum.nl/oudnieuws07.html>.

Adres van de auteur:
karelessink@hetnet.nl